

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.018

ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї В США

О.І.Безлюдний

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу державної політики США, спрямованої на піднесення статусу сім'ї, забезпечення її належної життєдіяльності, створення умов і гарантій для активізації соціально – економічного потенціалу, розв'язання практичних завдань щодо стабілізації та зміцнення цієї соціальної інституції.*

***Ключові слова:** сім'я, соціальна політика, модель, суспільство, гарантії, закон, кодекс, соціальний захист.*

***Аннотация.** Статья посвящена анализу государственной политики США, направленной на повышение статуса семьи, обеспечение ее достойной жизнедеятельности, создания условий и гарантий для активизации социально-экономического потенциала, решения сложных практических заданий по стабилизации, укреплению этого социального института.*

***Ключевые слова:** семья, социальная политика, модель, общество, гарантии, закон, кодекс, социальная защищенность.*

***Summary.** The article is devoted to the analysis of the USA State policy directed on the family status extension, securing of it's necessary vital activity, creation of the lawful, economic and organizing conditions and guaranties for the activization of the social and economic potential, for the determination of the complicated practical tasks to the stabilization, consolidation and development of this social institute.*

***Key words:** family, social policy, model, society, guaranty, law, code, social protection.*

Американська держава і суспільство покладають великі надії та відповідальність на сім'ю, оскільки стабільність держави й економічний розвиток суспільства значною мірою залежать від фізичного та духовного здоров'я сім'ї, ставлення держави до її проблем, інтересів і потреб, від її підтримки на законодавчому рівні.

У Сполучених Штатах Америки право приймати закони поділяється між урядом на федеральному рівні, рівні штату (суб'єкта федерації) і місцевого уряду. Компетенції федерального уряду та його відносини з суб'єктами федерального уряду визначаються Конституцією США, згідно з якою сфери діяльності федерального уряду значно обмежені – вони зводяться до регулювання загальних аспектів суспільного життя. І хоча такий аспект, як захист дітей не входить до повноважень федерального уряду, він має вагомий вплив на впровадження відповідних заходів і на рівні штатів, і на місцевому рівні.

Протягом останніх 25–30 років закони американських штатів базуються на федеральних законах і положеннях. Конгрес не розробляє, не приймає законів, які регулювали б благополуччя дітей в окремих штатах або регіонах. Ця справа покладається на законодавчі органи штатів і місцеву владу. Водночас Конгрес має конституційне право розподіляти і направляти федеральні кошти на програми, які запроваджуються в інтересах нації [1, с. 153].

Отже, Конгрес впливає на політику і практичні заходи, пов'язані з розвитком інституту сім'ї і становищем у ній дитини, надаючи федеральні кошти тим штатам, які погоджуються виконувати вимоги, встановлені Конгресом. Варто зауважити, що штати не зобов'язані приймати федеральні кошти. Теоретично вони можуть відмовитися від них і не виконувати вимог федерального законодавства щодо захисту дітей. Однак, зважаючи на високі витрати, яких потребує така діяльність, усі штати приймають таку допомогу і виконують федеральні вимоги.

Кожний штат має свою конституцію, яка визначає повноваження трьох гілок влади: законодавчої, виконавчої, судової. Законодавча влада приймає закони, пов'язані із захистом дітей. Виконавча влада реалізує свої повноваження через численні агенції, які шляхом видання інструкцій роз'яснюють механізми виконання законів штату. Наприклад, агенція соціальної допомоги видає інструкції, які стосуються фостерної системи, служб із захисту дитини тощо. Такі питання, як розлучення, місце проживання дитини, справи із захисту дітей, усиновлення, позбавлення батьківських прав і призначення опікунів розглядаються у громадянських судах [1, с. 157].

На рівні місцевого самоврядування діє агенція, яка безпосередньо несе відповідальність за захист дітей і є складовою місцевого відділу соціальної служби.

Деякі штати мають інтегрований сімейний суд, який поєднує всі справи, що стосуються розлучень, суперечок щодо місця проживання дитини після розлучення, підліткової злочинності, захисту дітей, усиновлення, опікунства та інших питань, пов'язаних з життєдіяльністю дитини в сім'ї. Такі суди діють у штатах Невада, Нью-Джерсі, Нью-Йорк [1, с.158].

Традиційно соціальна і сімейна політика в США розвивалася переважно на розумінні того, що державі слід забезпечити підтримку матерям після смерті чоловіка, адже на неї за цих обставин покладалася роль годувальника, як у повноцінній сім'ї. З огляду на це, на порядку денному виникла необхідність створити програму громадської підтримки жінок. У минулому така програма називалася «Допомога сім'ям з дітьми-утриманцями». Сьогодні – це «Тимчасова допомога нужденним сім'ям», в основу якої покладається застаріле, за словами С.Оликера, твердження, ніби померлий годувальник став причиною економічних труднощів сім'ї. Вважалося, що держава може пом'якшити цей тягар, надаючи матеріальну допомогу матері [2]. Закладена в такій політиці ідея гарантувала право вдовам на отримання допомоги для підтримки статусу повноправного хазяїна. Однак, як відзначає Х.Танкерслі, враховуючи «статистику сучасних шлюбів і народжуваності, політика, зорієнтована на вдів з дітьми, є застарілою і несвоєчасною» [3, с. 54].

Внесені до соціальної політики зміни затверджені в Сімейному кодексі. Втрата годувальника внаслідок розлучення сьогодні є найбільш поширеною ситуацією, яка передбачає спрямування коштів (тобто аліментів) від відсутнього годувальника залежним від нього членам сім'ї. Мета такої політики – забезпечити перехід від програми державних соціальних виплат до примусових особистих виплат відповідно до Сімейного кодексу. Зважаючи на позашлюбну народжуваність, американські фахівці спрямовують свої зусилля на реалізацію інших напрямів сімейної політики – від планування сім'ї до навчання професії і від планування робітничої сили до гнучкості у виборі місця роботи.

Отже, для американської сімейної політики характерні прагматичні коригування, які базуються на новій реальності американських сімей, а не підтримують застарілі нормативні ідеали повноцінної сім'ї.

Незважаючи на те, що сучасна американська сім'я не є однотипною, ті сімейні форми, які не відповідають нормативній моделі, послідовно конституційно не визнаються. У час, коли розлучення, співжиття, нетрадиційні сім'ї стають звичним явищем, історично традиційна сім'я залишається нормою, з якою порівнюють інші сім'ї і відповідно до якої формується соціальна політика. За словами Дж.Р.Джонсона, «у суспільстві, в якому деякі люди живуть у сім'ях з традиційною структурою, закон наполегливо продовжує надавати перевагу і привілеї такому типу сім'ї» [4, с. 130]. Пояснюючи свою думку, дослідник стверджує, що чинні сімейні закони оперують трьома основними базовими аргументами: по-перше, «люди можуть стати сім'єю лише за народження або через шлюб»; по-друге, «батьки – люди, які складають пару (та) й бажано є одруженими»; по-третє, «шлюб є доступним лише для двох гетеро сексуальних людей» [4, с. 126]. Тому людям, чиї сімейні відносини не визначаються кровним зв'язком, усиновленням або гетеросексуальним шлюбом, відмовляється в соціальній та юридичній підтримці.

Отже, у чинних законах перевага надається традиційній сімейній структурі. Такі сім'ї отримують юридичний захист і велику кількість переваг, які зафіксовані в державному і федеральному законодавстві, також і в соціальному забезпеченні: безкоштовна медична допомога, сімейна відпустка, охорона здоров'я, захист за інвалідністю, переваги у військовій службі та батьківські права [4, с. 125].

У 1996 р. президент Б.Клінтон підписав закон, який обмежував можливість одностатевих пар мати відносини, що визначаються на державному і федеральному рівнях як сімейні (Defense of Marriage Act). У цьому документі набуло роз'яснення ставлення уряду до одностатевих шлюбів: шлюбом визнавався лише «законний союз між одним чоловіком і однією жінкою як чоловіком і дружиною», що обмежило одностатеві пари в отриманні будь-якої федеральної опіки, що надається подружнім парам. Цей Закон скасував можливість штатів приймати закони, які дозволяють визнавати одностатеві пари, що перебувають у законному шлюбі, з інших штатів [5, с. 126].

Ліберали виступили проти такого формулювання, вважаючи за необхідне визнати право на існування сімей різних типів, незалежно від того, перебувають партнери в шлюбі чи ні. Відстоюючи свої погляди, ліберали стверджують, що одностатеві пари передбачають такий самий тісний зв'язок і зобов'язання, як і різностатеві. У 2004 р. штат Массачусетс став першим штатом, де були узаконені одностатеві шлюби [7, с. 77]. У 2006 р. Конгрес США затвердив статтю бюджету на суму 150 млн. доларів для підтримки гетеросексуальних сімей.

Водночас слід відзначити, що незважаючи на такі кроки уряду, багато штатів прийняли поправку, яка забороняє шлюб між представниками однієї статі. Закон «Про захист шлюбу» (Defence of Marriage

Act) можна розглядати як одну зі спроб держави зміцнити інститут шлюбу і сім'ї.

Суперечки у суспільстві викликав також федеральний закон, який надавав штатам повне право встановлювати тимчасовий ліміт від п'яти років і менше на отримання матеріальної допомоги у вигляді грошової виплати через Центр тимчасової допомоги нужденним сім'ям (Temporary Assistance for Needy Families). Закон також визнав, що для неповних сімей з низькими прибутками необхідно забезпечити працевлаштування для зміни їхньої ментальності. Представники консервативного напрямку дотримувалися думки, що залежність від державного забезпечення не сприяє соціальному здоров'ю малозабезпечених сімей, тоді як ліберали бачили в цьому реальну передумову проблеми бідності в країні [7, с. 88].

Результати сімейних і релігійних опитувань засвідчили, що переважна більшість американців (82 %) виступає проти залучення уряду до підтримки інституту сім'ї. Незважаючи на це, в рамках реалізації національного плану заходів із соціальної політики продовжується зміцнення цього інституту, свідченням чого можуть слугувати ініціативи, запропоновані адміністрацією Дж. Буша і членами Конгресу. Наприклад, у 2002 р. була проведена ініціатива «Здоровий шлюб», спрямована на стимулювання шлюбів, особливо серед американців з низькими прибутками, як засіб боротьби з бідністю та зменшення кількості домогосподарств батьків-одинаків. Федеральний уряд також виділив понад 25 млн. доларів на шлюбні гранти для показових проектів, які містять гранти 42 релігійним і громадським організаціям у національному масштабі, для підтримання їхньої ролі у створенні й поширенні програм сприяння шлюбу [5, с. 126].

Певні суперечки виникають навколо розміру державної участі в утвердженні традиційних гендерних ролей у сім'ї та у виробничій сфері. Більшість напрямів соціальної і сімейної політики створені для того, щоб жінки почувалися дружинами і матерями [6, с. 44]. Внаслідок цього виникає дилема: жінка залежна, в неї немає потреби одержувати освіту та державну підтримку, що давало б їй можливість стати успішним годувальником. Значно більше вона потребує безпосередньої підтримки партнера-чоловіка або його грошових переказів. Чинна соціальна і сімейна політика, натомість, зміцнює традиційні гендерні ролі і в сім'ї, і на робочому місці, незважаючи на шлюбний статус [3, с. 56]. Справа в тому, що курс сімейної політики США, який, починаючи з 1940 р., давав жінкам змогу успішно підтримувати своїх дітей без матеріальних засобів чоловіка, підривав традиційне розуміння поняття «сім'я» і становив загрозу традиційним соціальним стандартам. Ці погляди підкріплюються тезою про «фемінізацію бідності», тобто стверджується, що жінка як голова сім'ї, напевне, приведе її до бідного або низького соціально-економічного статусу [8]. Сім'я, яка складалася лише з жінки та дітей, вважалася такою, що не відповідає соціальним нормам, а отже, потребує державної допомоги. Водночас для традиційної сім'ї не передбачено соціальної допомоги чоловікові-одинакові з низькими прибутками, що утруднювало намагання багатьох чоловіків забезпечити своїх дітей.

Даючи оцінку цим положенням, Х.Танкерслі вважає, що якби під «сім'єю» більшою мірою розумілися біологічні умови, а не шлюбні або колективні зв'язки, у батьків залишалося б право на державну соціальну допомогу, і вони могли б передавати її своїм неповнолітнім дітям [3, с. 56].

Незважаючи на прагнення посилити традиційні соціальні стандарти, у структурі сім'ї відбулися суттєві зміни, які спричинили еволюцію соціальної та економічної політики. Помітні зміни відбулися через залучення жінок до трудової діяльності поза домівкою. Це спонукало Конгрес США до перегляду й коригування своєї політики.

Сьогодні гарантії фінансування, які стосуються трудової діяльності, сім'ї і гендера, можна класифікувати за трьома сферами, кожна з яких пропонує своє визначення сім'ї.

Перша сфера – «роздільна сфера» – підтримує думку про те, що жінкам не слід працювати для заробляння грошей. Ця сфера обмежує доступ жінок на ринок праці, передбачає диференційовану оплату праці на засадах сімейного статусу, лімітує оплату праці вдома.

Друга сфера – «однакових можливостей» – передбачає надання жінкам рівних можливостей і однакової заробітної плати з чоловіками.

Третя сфера – «поєднання роботи і сім'ї» – пропонує оплачувану роботу за місцем проживання. У такому випадку роботодавцю довелося б регулювати надання лікарняних для співробітників – чоловіків і жінок. Це «підтримало б диференційований час при оплаті роботи, давало б можливість мати оплачувану роботу вдома і враховувати робочі години, доглядаючи за дітьми» [9].

Починаючи з 1945 р., підтримано 15% біллів «роздільної сфери», 59% – «рівних можливостей», 23% біллів за сферою «робота і сім'я за місцем проживання». Слід відзначити, що відразу після Другої світової війни законодавство схилилося в бік біллів «роздільних сфер» (суспільство приймало ідеї довоєнних соціальних структур), а в наступні роки було прийнято 29 законів, які підтримували рівні можливості, і жодного біллу «роздільної сфери».

Результати досліджень, проведених Конгресом США, засвідчили, що починаючи з 1980-х рр., значно підвищилася підтримка сімейної політики за сферою «робота і сім'я за місцем проживання». У період 1981–1990 рр. відбулося слухання дев'яти таких біллів, два білли були підписані. Відповідно до останніх, працедавці мають дотримуватися нейтральної позиції у питаннях тендерної підтримки дітей, нараховуванні пенсій та ін., а також надавати лікарняний для догляду за хворою дитиною [9].

Отже, замість того, щоб внести зміни у розв'язання проблем шлюбу, виховання дітей, основна увага акцентується на соціальній політиці, що містить такі елементи, як сім'я і робота. Пояснюється це тим, що останнє має більшу значущість для держави, адже переслідує прагматичну мету – підтримати здоров'я економіки.

Загалом же, підтримка різних пакетів законів про працю, роботу, сім'ю і гендерні питання то підвищується, то знижується. Держава прагматично висуває білли «робота і сім'я за місцем проживання», адже збільшується кількість сімей з одним із батьків, тоді як ринок усе більше вимагає, щоб батьки заробляли гроші поза домівкою [3, с. 58–59]. Відбувається розвиток постіндустріальної економіки, внаслідок чого скорочується кількість низькокваліфікованої праці. Якби держава могла змінити політику, вона стикнулася б зі збільшенням кількості сімей, які потребують соціальної підтримки, а отже, із зростанням обов'язків держави.

Спробу надати легітимного характеру наведеним визначенням сутності сім'ї зроблено в Акті підтримки сім'ї (1988 р.). Цей документ містив три головні елементи:

- програму роботи, що давала можливість матерям, які отримували «допомогу сім'ям із залежними дітьми», закінчити старші класи середньої школи, здобути додаткову освіту або почати працювати;
- рішення про розширення догляду за дітьми і подовження допомоги ще на рік після завершення її терміну;
- ухвалу подовжити на шість місяців допомогу сім'ям з двома батьками, якщо батько – безробітний.

Це була ще одна спроба підтримати традиційну сім'ю з двома батьками. Однак, в Акті підтримки сім'ї значно менше йшлося про допомогу сім'ям, ніж про негативне ставлення до добробуту і тих, хто одержував допомогу. До прийняття Акту батькам-чоловікам не мали права отримувати допомогу, що давало змогу матерям-одиначкам одержувати підтримку але підривало традиційне розуміння поняття «сім'я». Отже, сім'ї з двома батьками одержували значно більшу підтримку від тієї, якої вони потребували, що породжувало значні суперечки.

На думку С.Шрема, існування такої політики зумовлювалося тим, що збільшення допомоги лише сім'ям з одним із батьків могло призвести до руйнування бідних сімей, тоді як збільшення допомоги сім'ям з двома батьками «теоретично розв'язало б цю проблему» [10].

Першість у згортанні підтримки сімей з одним із батьків належить консерваторам, які сприяли втручанню держави у приватне життя. Популярні консервативні аргументи щодо соціального забезпечення базуються на переконаності в тому, що сімейне життя й особистісна відповідальність підриваються втручанням уряду. Адже індивіди сподіваються на те, що держава розв'яже всі їхні проблеми [11]. Цим самим, за словами Х.Танкерслі, створюється гегелівська дилема значних пропорцій. Закріпивши законодавством права й відповідальність сім'ї, стимулювання традиційних сімей, «держава активно знімає тягар відповідальності з індивіда і перекладає на громадську сферу. Це розширює відповідальність уряду (і витрати) за підтримку сім'ї, що є ключовим положенням уряду консерваторів» [3, с. 61–62].

Забезпечення сімей житлом здійснюється державою в рамках соціального житлового будівництва. Ті, хто має право на цей вид соціальної допомоги, отримують знижки на оплату квартири, а у зв'язку зі збільшенням цін на енергію, знижки на оплату за опалення. Багато штатів, зокрема, розташованих у зонах з прохолодним кліматом, мають власні програми допомоги в енергопостачанні.

Сьогодні в американському суспільстві спостерігається поступове відродження ідей домогосподарської економіки, про що свідчить Програма заходів, яка охоплює:

Податкову реформу, спрямовану на підвищення цінності сім'ї і дітей через відмову від оподаткування домосімейної економіки.

Житлову політику, завдання якої реставрувати зв'язок сім'ї із землею і забезпечити молоде подружжя реальними можливостями для придбання у власність будинків за пільговими кредитами й податковими ставками.

Роботу, спрямовану на заходи з повернення економічної діяльності в сім'ю. Особливої уваги заслуговує ухвалення шкільних законів, які забезпечують підтримку тим, хто відкриває надомні школи. Навчання дітей вдома власними батьками відроджує первинні елементи сімейної економіки.

Діє широкомасштабна мережа соціальних програм і добродійних закладів, до фінансування яких

залучається і держава. Витрати держави, громадських організацій і приватних осіб на соціальні потреби становлять більше п'ятої частки сукупного соціального продукту, тобто близько 600 млрд. доларів на рік. На державу припадає близько 400 млрд. доларів, по 100 млрд. доларів вносять штати і приватний сектор [12, с. 119–120].

Відповідно до законодавства США основне і найголовніше право дитини віком від 5 до 20 років (залежно від штату шкільний вік варіюється в межах від 5 років до 21 року) – безкоштовне отримання якісної і доступної загальної освіти з урахуванням її вікових особливостей. Головний обов'язок дитини – відвідувати школу в тому випадку, якщо її навчанням не займаються батьки, вона не бере участі в програмах дистанційного навчання або має серйозні проблеми зі здоров'ям [13, с. 54].

У Сполучених Штатах Америки законодавство щодо прав учнів та батьків має дворівневий характер – федеральне й регіональне. Федеральне законодавство представлене Законом про освітні права сім'ї, недоторканість приватного життя регулюється Законом про права сім'ї [14]. Однак через те, що загальна освіта є полісистемною, вона має дещо обмежений ефект. Закон про права сім'ї застосовується винятково в школах, які фінансуються з федерального бюджету через Департамент освіти США, котрому забороняється фінансувати з федерального бюджету школи-порушники.

Закон про права сім'ї дозволяє батькам та іншим законним представникам неповнолітньої дитини особисто знайомитися з усією шкільною документацією, яка стосується їхньої дитини. Школам же заборонено надавати копії цих документів, за винятков випадків, коли батьки з поважних причин не мають можливості особисто з'явитися в школу для їх вивчення [14].

Згідно із законом, батьки мають право вимагати внесення змін у документи, які, на їхню думку, містять неточні або неправильні відомості про їхніх дітей. Для оприлюднення даних про учня школа має отримати письмовий дозвіл батьків або учня, якщо йому більше 18 років.

У §99.31 титулу (розділу) 34 Кодексу Федеральних правових актів США наведено закритий перелік суб'єктів, яким школа має право і навіть зобов'язана давати відомості про учнів без згоди батьків або самого учня. До них належать:

- співробітники школи, які мають до цього законний інтерес;
- інші школи, до яких переходять учні;
- спеціальні посадові особи – з метою проведення ревізії або оцінювання;
- усі залучені сторони – у зв'язку з наданням учню фінансової допомоги;
- організації, які здійснюють певні дослідження для школи;
- уповноважені органи та організації;
- суди – у тих випадках, коли необхідно дотриматися процесуального порядку або викликати учня до суду;
- службовці екстрених служб – у випадку крайньої необхідності для захисту здоров'я і безпеки учня;
- влада штату й місцева влада – для здійснення правосуддя у справах неповнолітніх, що встановлюється спеціальним законодавством штату [13, с. 55–56].

Раз на рік школи зобов'язані повідомляти батьків та учнів, старших за 18 років, про права, які надає їм Закон. Ця інформація може бути розміщена у шкільному довіднику, газеті або листі (на розсуд школи). Правами сім'ї опікується окреме управління (Family Policy Compliance Office) Департаменту освіти США.

Федеральне законодавство надає ряд суттєвих гарантій соціального захисту бідних учнів, які потребують фінансової підтримки. Уваги заслуговує Закон про сніданки для учнів шкіл [15], яким визначається право учня отримувати безкоштовний сніданок або сніданок за зниженою ціною. Близько третини школярів США оплачують сніданки частково, що свідчить про дієвість відповідного Закону.

Відповідно до Національного закону учні забезпечуються у школах харчуванням. Це має особливе значення, оскільки в більшості американських шкіл функціонують групи подовженого дня. Названий закон встановлює учням право одержувати не тільки сніданок та обід, а й молоко та інші продукти харчування. Безкоштовним харчуванням забезпечуються діти, прибутки батьків яких перевищують «межу бідності» не більше, ніж на 30%.

Деякі гарантії медичного обслуговування у школах надає Закон про соціальний захист (42 U.S.C. 601).

Розширеними правами й додатковими гарантіями користуються учні з обмеженими можливостями (individuals with disabilities). На захист цієї категорії учнів спрямовано Закон про навчання осіб з обмеженими можливостями [16]. У США близько 6 млн. дітей є адресатами спеціальних освітніх програм для осіб з обмеженими можливостями, що становить 13 % від загальної кількості школярів [13, с. 58].

Закон про початкову й середню освіту [17] передбачає надання грантів місцевим освітнім установам на організацію спеціального й додаткового навчання дітей, які перебувають у несприятливих умовах (матеріальних, побутових тощо) порівняно з іншими школярами, або просто відстають у навчанні за результатами тестування. Крім того, Закон про початкову й середню освіту, відкоригований і доповнений Законом про шкільну реформу 2001 р., встановлює спеціальні федеральні програми для дітей мігрантів; осіб, які погано володіють англійською мовою; батьків і дітей з бідних сімей з метою підвищення їхньої грамотності (програма «Even Start»). Усі зазначені категорії, згідно із законом, перебувають у «невигідному становищі» («disadvantaged») у порівнянні із звичайними дітьми.

Проведений аналіз засвідчує, що у Сполучених Штатах Америки створена досить потужна законодавча і нормативна база, спрямована на підтримку функціонування сім'ї і виховання дітей.

Діє розподіл законодавства за трьома рівнями: федеральним, рівнем штату й місцевим урядом. Левова частка соціальної підтримки здійснюється урядом штату та місцевим урядом. Конкретним способом її реалізації є матеріальна підтримка неповних сімей, які складаються з жінки та дітей. Чоловік з дитиною не має права отримувати таку допомогу. Останнє положення стосується і малозабезпечених сімей.

Відповідно до Сімейного кодексу здійснюється поступовий перехід від державних виплат за статтю грошової підтримки сім'ї до примусових особистих виплат. Незважаючи на різноманітність сімейних союзів, отримувати державну грошову або іншу (влаштування на навчання, на роботу) допомогу мають лише ті сім'ї, які відповідають її традиційній моделі. Водночас більшість населення Сполучених Штатів Америки виступає проти підтримки сім'ї державою, що враховується при укладанні актів, пов'язаних з життєдіяльністю сім'ї.

Заслугує на увагу такий напрямок державної соціальної політики США, як затвердження прав учнів та батьків на федеральному й регіональному рівнях, якими передбачено регулярно інформувати навчальними закладами батьків про успіхи, проблеми і потреби їхніх дітей. У рамках цього ж напряму діє закон, спрямований на адресну допомогу та освітні послуги дітям з обмеженими можливостями, з метою підвищення їхнього статусу в суспільстві до рівня пересічних громадян.

Література

1. Защита детей от жестокого обращения / [под ред. Е. Н. Волковой]. – Спб. : Питер, 2007. – 256 с. (Серия «Детскому психологу»).
2. O liker S. Does Workfare Work? Evolution Research and Workfare Policy / S. O liker // Social Problems. – 1994. – № 41(2). – P. 195–213.
3. Танкерсли Х. Что означает термин «семья»? Точка зрения государства всеобщего благосостояния – США / Х. Танкерсли // Семья и семейное воспитание: крос-культурный анализ на материалах России и США / [под ред. В. И. Жукова]. – М. : Изд-во РГСУ, 2009. – С. 47–66.
4. Johnson J. R. Preferred by law: The disappearance of the traditional family and law's refusal to let it go / J. R. Johnson // Women's Rights Law Reporter. – 2004. – № 25(2–3). – P. 125–144.
5. Бачман М. К. Семейные ценности и посттрадиционная семья / М. К. Бачман // Семья и семейное воспитание: крос-культурный анализ на материалах России и США / [под ред. В. И. Жукова]. – М. : Изд-во РГСУ, 2009. – С. 116–134.
6. Sapiro V. The Gender Basis of American Social Policy. Women, the State, and Welfare / V. Sapiro ; ed. Linda Gordon. – Madison : University of Wisconsin Press, 1990. – 322 p.
7. Вайзман Д. Американская семья и XXI века / Д. Вайзман // Семья и семейное воспитание: крос-культурный анализ на материалах России и США / под ред. В. И. Жукова. – М. : Изд-во РГСУ, 2009. – С. 76–92.
8. Pearce D. The Feminization of Poverty: Women, Work, and Welfare / D. Pearce // Urban and Social Change Review. – 1978. – Vol. 30. – P. 257–301.
9. Burstein P. Police Alternatives and Political Change: Work, Family, and Gender on the Congressional Agenda / P. Burstein, R. M. Bricker, R. L. Einwoher // American Sociological Review. – 1995. – № 60(1). – P. 67–83.
10. Schram S. Post-Positivist Policy Analysis & the Family Support Act of 1988: Symbols at the Expense of Substance / S. Schram // Politu. – 1992. – № 24(4). – P. 633–655.
11. Monroe P. Family Policy Advocacy: Putting Knowledge to Work / P. Monroe // Family Relation. – 1995. – № 44(4). – P. 425–437.
12. Социальная работа: теория и практика / [под ред. А. Сорвина]. – М., 2001. – 134 с.
13. Образовательное законодательство и образовательные системы зарубежных стран / [под ред. проф. А. Н. Козырина]; Федеральн. центр образоват. Законодательства; Центр публ.-правовых исслед. – М. : Academia, 2007. – 432 с. (Монографические исследования: право).
14. Family Educational Rights and Privacy Act // U.S.C. § 1232g; 34 CFR Part 99.
15. Richard B. Russell National School Lunch Act / B. Richard // 42 U.S.C. 1751.
16. Individuals with Disabilities : Education Act. Part B // 20 U.S.C. 1400.
17. The Elementary and Secondary Education Act // Title 20 U.S.C. Part 70.